

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้จัก ผู้วิจัยได้สรุปผลตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานของการวิจัย อภิปราย และมีข้อเสนอแนะดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้จัก
2. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้จัก
3. เพื่อพัฒนาคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้จัก
4. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน และคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน ก่อนและหลังการฝึกอบรม ของผู้นำชุมชนเมืองสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวม
5. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน และคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน หลังการฝึกอบรม ของผู้นำชุมชนเมืองสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชนเมืองต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

1. แผนจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้จัก มีดัชนีประสิทธิผล โดยรวมเท่ากับ 0.7022

2. ผู้นำชุมชนเมืองโดยรวม มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจที่น่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล
 และการสังเกต การนิรนัย การอุปนัย การระบุและการยอมรับข้อสันนิษฐานเบื้องต้น และการ
 นิยามศัพท์ และมีคะแนนเฉลี่ยคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยรวมและ
 เป็นรายด้าน 6 ด้าน ได้แก่ การแสวงหาข้อเท็จจริง ใจกว้าง การวิเคราะห์ ความมั่นใจในการคิด
 อย่างมีวิจารณ์ญาณ ความอยากรู้อยากเห็น และวุฒิภาวะในการตัดสินใจ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 50
 ของคะแนนเต็ม ซึ่งเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 แต่มีความ
 เป็นระบบ ไม่เปลี่ยนแปลงจากก่อนการฝึกอบรม

3. ผู้นำชุมชนเมืองที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำชุมชน
 เมืองต่างกัน มีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน และมี
 คุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน หลังการฝึก อบรม
 ไม่แตกต่างกัน ($p > .05$) ยกเว้นผู้นำชุมชนเมืองที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีความ สามารถ
 ด้านการตัดสินใจที่น่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกตมากกว่าผู้นำชุมชนเมืองที่มี
 การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. แผนจัดการเรียนรู้ หลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยใช้วิธีคิดแบบ
 อริยสังและการรู้คิด มีดัชนีประสิทธิผล โดยรวม เท่ากับ 0.7022
 การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากแผนจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวิธีคิดแบบ
 อริยสังและการรู้คิด มีขั้นตอนการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญา (Piaget.
 1972 : unpagged ; Citing Eggen and Kauchak. 1997 : 32) กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ
 (Norris and Ennis. 1989 : 6) กระบวนธรรมชาติแห่งปัญญา (พระธรรมปิฎก. 2542 : 19-22) การ
 กำกับการรู้คิด (Flavell. 1979 : 907) และหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (อาชัญญา รัตนอุบล. 2542 :
 51-56 ; สมคิด อิศระวัฒน์. 2543 : 34-41 ; Knowles. 1980 : unpagged) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน
 ได้แก่ ขั้นเชื่อมโยงความรู้/ประสบการณ์เดิม ขั้นเผชิญสถานการณ์/ปัญหา ขั้นฝึกปฏิบัติ
 รายบุคคล ขั้นสะท้อนตนเอง ขั้นฝึกปฏิบัติเป็นกลุ่ม และขั้นประเมินการคิด เนื้อหาของหลักสูตร
 สอดคล้องกับความจำเป็นของหน่วยงานและผู้เข้าอบรม มีความยืดหยุ่นในการทำกิจกรรมการ
 คิด และจัดกิจกรรมส่งเสริมการคิด การฝึกอบรมตามขั้นตอนดังกล่าวช่วยให้ผู้เข้าอบรมมีความ
 เข้าใจสิ่งใหม่และเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิธีคิดแบบอริยสัง การรู้คิด

และประเด็นที่ศึกษา สามารถตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของตนเอง และปรับปรุงการคิดของตนเอง ดังนั้นแผนจัดการเรียนรู้จึงส่งเสริมการคิดของผู้นำชุมชนเมืองได้เหมาะสม ทำให้ผู้เข้าอบรมมีความก้าวหน้าในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2. ผู้นำชุมชนเมือง โดยรวม มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจที่น่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และการสังเกต การนิรนัย การอุปนัย การระบุและการยอมรับข้อสันนิษฐานเบื้องต้น และการนิยามศัพท์ และมีคะแนนเฉลี่ยคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน 6 ด้าน ได้แก่ การแสวงหาข้อเท็จจริง ใจกว้าง การวิเคราะห์ ความมั่นใจในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความอยากรู้อยากเห็น และวุฒิภาวะในการตัดสินใจ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม ซึ่งเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 แต่มีความเป็นระบบ ไม่เปลี่ยนแปลงจากก่อนการฝึกอบรม

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เนื่องจากวิธีคิดแบบอริยสังเป็นวิธีคิดตามหลักเหตุผล หลักความเป็นจริง คิดอย่างมีระบบ และมีเป้าหมาย โดยสืบสาวจากผลไปหาเหตุ แล้วหาวิธีแก้ที่ต้นเหตุ รู้และเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหา รู้เป้าหมายและวิธีแก้ปัญหา การฝึกอบรมตามหลักอริยสังเริ่มต้นจากศึกษาปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหานั้นในขั้นทุกข์และสมุทัย กำหนดเป้าหมายชัดเจน พิจารณาความเป็นไปได้ กำหนดวิธีปฏิบัติเพื่อกำจัดสาเหตุของปัญหา และแก้ปัญหามาตามขั้นตอนในขั้นนิโรธและมรรค (พระธรรมปิฎก. 2543 : 920) กระบวนการคิดแบบอริยสังมีการรู้คิดเป็นตัวกำกับกับการคิดและการกระทำในขณะที่รับรู้ปัญหา กำกับกับการคิดของตนในการตีความและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของปัญหา รู้เป้าหมายและวิธีการแก้ปัญหามาตามขั้นตอนการกระทำของตนเองในการแก้ปัญหามาให้ตรงเป้าหมายและบรรลุผล การรู้คิดช่วยตรวจสอบในสิ่งที่กำลังกระทำ ทุกขั้นของกระบวนการคิดแบบอริยสัง สร้างความแม่นยำ ถูกต้องมากขึ้น (Flavell. 1979 : 16 ; Livingston. 1997 : Website ; Lockwood. 2003 : Website) การรู้คิดสอดคล้องกับกิจในอริยสัง มีสติในการกำหนดรู้ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค สัมปชัญญะในการรู้ตัวว่ากำลังทำอะไรและในภาวะใด และมีปัญญาเป็นตัวกำกับเป้าหมายและความถูกต้อง การแก้ปัญหามาจึงต้องมีสติ สัมปชัญญะและมีปัญญาควบคู่กัน วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้คิดจึงทำให้ผู้นำชุมชนเมืองสามารถปรับกระบวนการทัศน์และแก้ปัญหามาได้ (โกศล ช่อผกา. 2542 : 161 อ้างถึงในชลลดา ทองทวี. 2550 : 135-155) ดังนั้นหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้วิธีคิดแบบอริยสังและการรู้คิดจึงส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองได้อย่าง

เหมาะสม ทำให้ผู้นำชุมชนเมืองมหาสารคามมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน และมีคะแนนเฉลี่ยคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมี วิจารณญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน 6 ด้าน เพิ่มขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม

ส่วนผู้นำชุมชนเมืองที่มีความเป็นระบบ หลังการฝึกอบรมไม่แตกต่างจากก่อนการ ฝึกอบรมสอดคล้องกับลักษณะทางวัฒนธรรม ความคิด และความเชื่อซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการ ทำงานและการพัฒนาการคิดของบุคคล (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2546 : 30-41 ; สถาบันรามจิตติ. 2553 : 25 ; Helgerson. 2007 : Website) การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากอิทธิพลของ วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมของผู้นำชุมชนเมืองซึ่งเป็นพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อ ความเป็นระบบ ที่เป็นข้อขัดข้องของการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเมือง จะเห็นได้จาก ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสำนักงานเทศบาลเมืองมหาสารคาม เมื่อใช้หลักสูตรดังกล่าวจึงทำ ให้คุณสมบัติด้านความเป็นระบบมีการพัฒนาได้เพียงส่วนน้อย ไม่เปลี่ยนแปลงจากก่อนการ ฝึกอบรม

3. ผู้นำชุมชนเมืองที่มีเพศ ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การเป็นผู้นำ ชุมชนเมืองต่างกัน มีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน และ มีคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยรวมและเป็นรายด้าน หลังการฝึก อบรม ไม่แตกต่างกัน ($p > .05$) ยกเว้นผู้นำชุมชนเมืองที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีความ สามารถด้านการตัดสินใจที่น่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกตมากกว่าผู้นำชุมชนเมืองที่ มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่อง จากวิธีคิดแบบอริยสัจสอนให้คนคิดมีเหตุผล เข้าถึงข้อเท็จจริง รู้ข้อดีข้อเสีย กำหนดเป้าหมาย และ แก้ปัญหาด้วยวิธีที่เหมาะสม (พระธรรมปิฎก. 2543 : 920) และมีการรู้คิดเป็นตัวกำกับกระบวนการ คิดและการกระทำทุกขั้นตอนอริยสัจ (Flavell. 1979 : 907) นอกจากนี้ผู้นำชุมชนเมืองมีคุณลักษณะ ที่ชี้ให้เห็นลักษณะของความเป็นผู้นำมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับการแสวงหาข้อเท็จจริง ใจกว้าง การวิเคราะห์ ความเป็นระบบ ความมั่นใจในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความอยากรู้อยากเห็น และวุฒิภาวะในการตัดสินใจ (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2544 : 128-129 ; ทศนีย์ ลักษณะนาถินชัย เสงมา มีสมบุรณ์ และปรมินทร์ สิริโชค. 2549 : Website) ฉะนั้นเพศและระดับประสบการณ์การ เป็นผู้นำชุมชนเมืองที่ต่างกันจึงไม่ทำให้ผลการพัฒนา โดยใช้หลักสูตรนี้เปลี่ยนแปลงไปจากก่อน การฝึกอบรม

ส่วนการที่ผู้นำชุมชนเมืองที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีความสามารถด้านการตัดสินใจความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกตมากกว่าผู้นำชุมชนเมืองที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี อาจเนื่องจากการได้รับการศึกษาสูงกว่าทำให้บุคคลมีโลกทัศน์ ประสบการณ์ และมีเหตุผลสูงขึ้น สามารถวิเคราะห์และประเมินข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงจากแหล่งข้อมูลและการสังเกตได้ดีกว่า เมื่อผู้นำชุมชนเมืองได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจและการรู้จัก จึงส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้นำชุมชนเมืองที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ได้ดีขึ้น แต่ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าจะได้รับประโยชน์ดังกล่าวมากกว่า

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในเชิงนโยบาย สำนักงานเทศบาลเมืองมหาสารคามควรดำเนินการดังนี้

1.1 กำหนดนโยบายให้หลักสูตรฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นหลักสูตรพื้นฐานของผู้นำชุมชนเมืองและใช้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการพิจารณาคัดเลือกผู้นำชุมชนเมืองและเกณฑ์ประเมิน ผลการปฏิบัติงาน

1.2 ควรบรรจุแนวทางการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้อย่างเป็นรูปธรรม และชัดเจนในแผนงาน โครงการพัฒนานุเคราะห์ของสำนักงานเทศบาล และให้การสนับสนุนการดำเนินการและงบประมาณ

1.3 ควรมีระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ และจัดกิจกรรมกระตุ้นเพื่อให้เกิดความตื่นตัว การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของการคิดและการแก้ปัญหาชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

ในการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้ดำเนินการฝึกอบรมและวิทยากรควรดำเนินการดังนี้

2.1 ทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีคิดแบบอริยสัจ การรู้จัก ความรู้ที่เกี่ยวข้อง การกำหนดสถานการณ์ กลวิธีตั้งคำถาม การกำหนดเกณฑ์ตัดสิน และการประเมินผล โดยใช้ความรู้จากหลักสูตรและประสบการณ์ส่วนตัวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการฝึกอบรมให้ดียิ่งขึ้น

2.2 จัดปฐมนิเทศผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกอบรม และกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ

2.3 ฝึกให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ใช้กระบวนการ PDCA (Plan, Do, Check, Act) ในการทำกิจกรรมให้ครบวงจร โดยเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และการปฏิบัติจากการเรียนรู้

2.4 การนำหลักสูตรไปใช้เฉพาะบางส่วนผู้ที่เกี่ยวข้องควรศึกษาและปรับปรุง เอกสารความรู้ และเอกสารการจัดกิจกรรม ใบบางาน ให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มระยะเวลาในการวิจัย ระยะเวลาฝึกกิจกรรมฝึกความ เป็นระบบ พิจารณาความเหมาะสมของช่วงเวลาฝึกอบรม และควรจัดให้มีการศึกษาดูงานใน ชุมชนเมืองต้นแบบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY